

UDK (UDC): 930.253:347.18

Tipologija: 1.09 Objavljeni strokovni prispevek na konferenci
Category: 1.09 Published Professional Conference Contribution

Luka Hojnik*

VARSTVO OSEBNIH PODATKOV PRI UPRAVLJANJU IN HRAMBI DOKUMENTARNEGA IN ARHIVSKEGA GRADIVA

Izvleček:

Področje varstva osebnih podatkov in zasebnosti je zelo široko, pogosto pa se prekriva s številnimi pravnimi in drugimi področji. Več s področjem upravljanja in hrambe gradiva je ena močnejših, saj gre pri tem velikokrat bodisi za upravljanje z osebnimi podatki ali pa hkrati tudi za pogodbeno obdelavo letih. Pogosto sta upravljavec in pogodbeni obdelovalec osebnih podatkov ista oseba, zato je nadvse pomembno, da se kot upravljavci ali pa pogodbeni obdelovalci, nenazadnje pa tudi kot posamezniki, katerih osebni podatki se obdelujejo, zavedamo pomena njihove zakonite obdelave.

Ključne besede:

varstvo osebnih podatkov, obdelava, upravljanje, hramba, dokumentarno gradivo, arhivsko gradivo, informacijska družba, upravljavec osebnih podatkov, pogodbeni obdelovalec osebnih podatkov, informacijsko pravo.

Abstract:

Protection of Personal Information at Management and Storage of Records and Archives

The field of personal information protection and privacy is extremely wide and often coincides with various legal and other fields. Its connection to managing and storing records is one of the strongest, since we are often managing and processing personal information. Many times the records' manager and contracting processor are one person and therefore it is extremely important that we, as managers, processors and individuals, are aware of the importance of legitimate processing of personal information.

Key words:

protection of personal data, processing, managing, storage, records, archives, information society, manager of personal data, contracting processor of personal data, information law.

UVOD

Današnja podoba sveta je zelo različna od tiste izpred desetletja ali več. Preobražamo se v informacijsko družbo, v kateri so informacije različnih vrst in oblik izrednega pomena, seveda pa imajo tudi veliko vrednost za vse tiste, ki imajo dostop do njih. Pri razpravi o tem ne moremo mimo ne tako davnih dogodkov, ki so svet pretresli in ga dodobra spremenili - terorističnih napadov 11. septembra 2001 v ZDA. Takrat se je dotlej relativno brezskrbna in nemalokrat tudi brezbrizna družba streznila in se še bolj kot kadarkoli prej pričela zavedati pomena informacij. Protiteroristična zakonodaja je v obdobju za tem dodala samo še piko na i s tem, ko je pomembno omejila pravico posameznikov do zasebnosti na račun varnosti in,

---

* Luka Hojnik, univ. dipl. prav., direktor pravnega, kadrovskega in splošnega sektorja v družbi MFC.2 d. o. o., Litostrojska cesta 44b, 1000 Ljubljana, Slovenija.

ponovno, na račun pridobivanja koristnih informacij, ki bi pooblaščenim osebam omogočale nenehen nadzor nad dogajanjem, preventivno delovanje in ukrepanje ob morebitnih indikacijah, ki bi kazale na zle namene posameznikov. Varstvo zasebnosti, kot ena temeljnih osebnostnih pravic posameznikov, pa je seveda tesno povezano z varstvom naših osebnih podatkov. Upal bi si trditi, da gre pri varstvu osebnih podatkov in zasebnosti za področji prava, ki sta v zadnjih letih najbrž eni najbolj aktualnih in raziskanih področij prava nasploh. Izredno tanka je namreč meja med legalno in nelegalno obdelavo (zlorabo) osebnih podatkov. Dokaz za to, da je to področje še kako živo in aktualno, pa je tudi relativno bogata sodna praksa, ki se je v zadnjih nekaj letih razvila predvsem pred Evropskim sodiščem za človekove pravice, pa tudi pred nacionalnimi sodišči držav Skupnosti, in ki upravljavcem ter obdelovalcem pogosto daje nekatere odgovore na vse pogosteje zastavljena vprašanja glede pravilne, zakonite obdelave osebnih podatkov, obenem pa posameznikom razlaga njihove pravice, ki se nanašajo na varstvo njihovih osebnih podatkov in zasebnosti.

OSEBNI PODATKI IN INFORMACIJSKA DRUŽBA

Svet, ki ga danes imenujemo informacijska družba, preplavljajo osebni podatki. V časih, ko so bili računalniški terminali in elektronske baze podatkov še v povojih, je bilo seveda vse drugače. Tedaj so na policah uradov, podjetij in drugih organizacij zobu časa kljubovale zajetne bukve, v katerih so bili zbrani številni podatki, tudi osebni. Da smo prišli do zelenega podatka smo morali vložiti kar nekaj navora. V vsej množici knjig je bilo najprej potrebno najti pravo, nato pa poiskati še pravi podatek. Če smo ga želeli kam prenesti, smo ga morali prepisati, največkrat ročno, nato pa zanj najti še ustrezno kuverto, kupiti znamko in vse skupaj nesti na pošto. Ja, tako smo to počeli v časih in še danes se pri določenih dokumentih, ki vsebujejo osebne podatke, ta pot ni bistveno spremenila. Zagotovo pa se je spremenilo to, da za razliko od tistih časov dandanes obdelavo osebnih podatkov ureja zakonodaja. Vemo, da so zakonodajalci običajno vselej korak za tistimi, ki imajo nečedne namene in ki nered oz. neurejenost nekega področja hitro zlorabijo. Nič drugače ni bilo na področju varstva osebnih podatkov, saj je s prihodom sodobnih medijev začelo prihajati do številnih zlorab, tako da je bilo področje potrebno urediti tudi s tega vidika.

Po več kot desetletju obstoja Direktive št. 95/46/ES¹ o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in po pregledu nacionalnih zakonodaj držav članic Skupnosti, lahko ugotovimo, da je področje zadovoljivo urejeno. Zakoni so dovolj tehnološko nevtralni in omogočajo oz. celo odkazujejo vzpostavitev številnih oblik tehnoloških ter organizacijskih ukrepov in postopkov, s katerimi naj bi zagotovili karseda visok nivo varstva osebnih podatkov, tako v klasičnih, papirnih dokumentih, kot tudi v izvorno elektronskih dokumentih, podatkovnih zbirkah ipd.

Tudi naš Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1)², ki je poleg Ustave RS temeljni normativni akt s tega področja, zagotavlja zadostno raven varstva osebnih podatkov posameznikov, seveda pa bo določene norme potrebno šele napolniti s konkretno pravno vsebino, kar pa je naloga sodišč, katerih vloga je bila vsaj v

---

¹ Direktiva 95/46/ES Evropskega parlamenta in sveta z dne 24. oktobra 1995 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov.

² Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1-UPB1, Ur.l. RS, št. 94/2007).

Sloveniji zaenkrat zaradi majhnega števila zadev s področja varstva osebnih podatkov še premalo opazna.

KAJ JE OSEBNI PODATEK IN KAJ ZBIRKA OSEBNIH PODATKOV?

Definicijo osebnega podatka določa Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1), ki pravi, da je »osebni podatek katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na obliko, v kateri je izražen«. Z drugimi besedami: to vsi tisti podatki, prek katerih bi bilo moč prepoznati in določiti posameznika z njegovim imenom in priimkom, s katero drugo njegovo lastnostjo ali pa vsi tisti podatki, ki napotujejo na določene druge podatke, prek katerih bi lahko identificirali posameznika. Osebni podatki se nanašajo izključno na fizične osebe. Podatki pravnih oseb niso osebni podatki. Imajo pa pravne osebe (npr. podjetja in druge organizacije) ponavadi številne zbirke osebnih podatkov svojih zaposlenih, pa tudi drugih fizičnih oseb, s katerimi tako ali drugače sodelujejo (npr. strank, novinarjev ipd.).

Zbirka osebnih podatkov pa je »vsak strukturiran niz podatkov, ki vsebuje vsaj en osebni podatek, ki je dostopen na podlagi meril, ki omogočajo uporabo ali združevanje podatkov, ne glede na to, ali je tak niz podatkov centraliziran, decentraliziran ali razpršen na funkcionalni ali geografski podlagi«. Strukturiran niz podatkov je niz podatkov, ki je organiziran na takšen način, da določi ali omogoči določljivost posameznika. Zbirke osebnih podatkov so lahko pisne ali elektronske in lahko vsebujejo zelo različne vrste osebnih podatkov, ki jih upravljavci obdelujejo na podlagi zelo različnih pravnih podlag.

OBDELAVA OSEBNIH PODATKOV PRI UPRAVLJANJU IN HRAMBI GRADIVA

Ko razpravljamo o varstvu osebnih podatkov v kontekstu upravljanja z dokumentarnim in arhivskim gradivom, je potrebno opozoriti na temeljno terminološko razlikovanje osnovnih enot vsakega od področij. Pri varstvu osebnih podatkov je enota mere vselej *podatek*, medtem ko je na področju upravljanja z gradivom in arhiviranja enota mere *dokument* oz. *enota gradiva*. Kljub temu, da torej na področju upravljanja z gradivom govorimo o dokumentih, pa to nikakor ne pomeni, da ti dokumenti ne vsebujejo osebnih podatkov, ki bi nas prav tako morali zanimati in o katerih varstvu bi se pri upravljanju z gradivom prav tako morali poudčiti.

V moji svetovalni praksi se mi je nemalokrat pripetilo, da je katera od strank vneto poudarjala, da vendar obdeluje dokumente in ne osebnih podatkov ter da v obdelovane dokumente še nikoli ni vpogledala, pač pa jih samo hrani.

TUDI HRAMBA JE VRSTA OBDELAVE OSEBNIH PODATKOV

Eden osrednjih pojmov področja varstva osebnih podatkov je njihova obdelava. Pomeni pa kakršnokoli delovanje ali niz delovanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki. Obdelava osebnih podatkov je lahko avtomatizirana (npr. shranjevanje podatkov na strežniku, v podatkovni bazi) ali ročna (npr. hramba osebnih map zaposlenih v trezorju). Ja, prav ste ugotovili, obdelava ne pomeni samo tega, da s podatki nekaj aktivno počnemo, temveč tudi to, da so ti shranjeni na določenem mestu in bodisi čakajo na potek roka, po katerem jih bomo izbrisali, uničili, blokirali ali anonimizirali oz. jih bomo tam hranili trajno, ker od nas tako zahteva zakonodaja.

ZVOP-1 obdelavo osebnih podatkov določa z naslednjimi glagoli: *zbirati, pridobivati, vpisovati, urejati, shranjevati, prilagajati ali spreminjati, priklicati, vpogledovati, uporabiti, razkriti s prenosom, sporočati, širiti ali drugače dajati na razpolago, razvrstiti ali povezovati, blokirati, anonimizirati, izbrisati ali uničiti*. Vse to so načini oz. vrste obdelav osebnih podatkov, ki jih je predvidel zakon.

Osebnne podatke lahko obdeluje upravljavec sam ali pa v njegovem imenu in za njegov račun pogodbeni obdelovalec, kateremu upravljavec poveri dejanja obdelave in z njim sklene ustrezno pogodbo o obdelavi osebnih podatkov, s katero mu natančno predpiše, kako naj s podatki ravna in kako naj jih varuje, kakšna so njegova pooblastila in katere vrste osebnih podatkov sploh lahko obdeluje.

Ponudniki spremljevalnih storitev in storitev hrambe dokumentarnega in arhivskega gradiva v razmerju do naših strank zelo pogosto nastopamo v vlogi pogodbenih obdelovalcev osebnih podatkov, zato je izrednega pomena, da se tako mi kot naše stranke zavedamo pomena varovanja osebnih podatkov in da oboji dosledno spoštujemo zahteve zakonodaje s tega področja.

PРАВNA PODLAGA ZA OBDELAVO OSEBNIH PODATKOV V ZASEBNEM SEKTORJU

V kolikor gradivo pravne osebe zasebnega prava v papirni ali digitalni obliki vsebuje osebne podatke, jih sme ta obdelovati le ob predpostavki, da ima vsaj eno od navedenih pravnih podlag:³

- zakonodajo (pooblastilo oz. dovoljenje za obdelavo določa že sam zakon);
- osebno privolitev posameznika (pooblastilo oz. dovoljenje za obdelavo upravljavec pridobi od posameznika, na katerega se osebni podatki nanašajo);
- pogodbo (obdelava osebnih podatkov je potrebna za sklenitev pogodbe ali za izvedbo njenega predmeta);
- uresničevanje zakonitih interesov zasebnega sektorja (vendar le v primeru, da ti interesi očitno prevladajo nad interesi posameznika, na katerega se osebni podatki nanašajo).

Eno osnovnih pravil na področju varstva osebnih podatkov je, da obdelava osebnih podatkov ni mogoča, če zanje ne obstoji ustrezna pravna podlaga. Prepovedano je torej vse, kar ni z zakonom izrecno dovoljeno. Zakonov, ki določajo pravne podlage za obdelavo različnih vrst osebnih podatkov, je več kot sto. To število pa se hitro povečuje, saj so poglavja, povezana z varstvom osebnih podatkov, čedalje pogostejša v vseh sodobnih zakonih.

PРАВNA PODLAGA ZA OBDELAVO OSEBNIH PODATKOV V JAVNEM SEKTORJU

ZVOP-1 obdelavo osebnih podatkov v javnem sektorju regulira strožje kot v zasebnem.⁴ Pravna oseba javnega prava tako sme osebne podatke obdelovati le v primeru, da takšno obdelavo in osebne podatke, ki se lahko obdelujejo, določa zakon, razen v nekaterih izjemnih primerih, ki se nanašajo na obdelavo osebnih podatkov nosilcev javnih pooblastil oz. kadar gre za obdelavo osebnih podatkov

---

³ 10. člen Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1-UPB1, Ur.l. RS, št. 94/2007).

⁴ 9. člen Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1-UPB1, Ur.l. RS, št. 94/2007).

posameznikov, ki so z javnim sektorjem sklenili pogodbo ali pa so z njim v fazi sklepanja pogodb.

V nobenem drugem primeru obdelava osebnih podatkov ni dopustna. Upravljavca, ki tega ne spoštuje in ki obdeluje osebne podatke brez pravne podlage, pa je lahko podvržen strogim sankcijam, ki jih določa ZVOP-1 v obliki denarnih kazni (za pravno osebo do 12.510 EUR, za odgovorno osebo pravne osebe ali državnega organa pa do 2080 EUR - za posamezni prekršek, pri čemer pa se navedene globe lahko tudi seštevajo). V nekaterih primerih lahko gre celo za zlorabo osebnih podatkov, ki jo Kazenski zakonik določa kot kaznivo dejanje z zagroženo zaporno kaznijo.

PRAVILNO DOLOČANJE ROKOV HRAMBE GRADIVA - IZKAZ ZAKONITE OBDELAVE?

Roki hrambe gradiva so ena od temeljnih sestavin vsakega klasifikacijskega načrta, ki predstavlja osnovo za pravilno in zakonito razvrščanje in upravljanje dokumentarnega in arhivskega gradiva. Poznamo splošno pravilo arhivistike, ki določa, da roki hrambe gradiva pričnejo teči po poteku leta, v katerem je gradivo nastalo, je bilo rešeno (npr. če gre za zadevo) ali končano (se pravi pričnejo roki hrambe za vse navedeno gradivo teči 1. januarja naslednjega leta). Pa je temu tako tudi v primeru, ko določamo roke hrambe gradivu, ki vsebuje osebne podatke? Lahko roki gradiva, ki vsebuje osebne podatke, pričnejo teči šele z začetkom leta, ki sledi letu, v katerem je takšno gradivo nastalo?

Po mojem mnenju ne oz. le izjemoma, saj je gradivo, ki vsebuje osebne podatke, po zakonski terminologiji posebne vrste gradivo, podvrženo nekaterim specifičnim pravilom, ki ga vsekakor vsaj po tem ločujejo od ostalih vrst gradiva. Za hrambo osebnih podatkov namreč velja, da se smejo hraniti le tako dolgo, kot to določa posamezni področni zakon (če je pravna podlaga za obdelavo v zakonu), do preklica soglasja posameznika (če je pravna podlaga v privolitvi posameznika) oz. - v vseh ostalih primerih - dokler je to potrebno za dosego namena, zaradi katerega so bili osebni podatki zbrani, pridobljeni oz. drugače obdelovani. Iz prakse lahko ugotovimo, da so ti roki pogosto precej različni od splošno uveljavljenih rokov (1, 3, 5, 10, 20 let, T- trajno, A- arhivsko), prav tako pa gradivo, ki vsebuje osebne podatke, s tega vidika terja posebno obravnavo že od evidentiranja in razvrščanja dalje, saj ga nikakor ne moremo npr. na istem mediju oz. nosilcu podatkov hraniti skupaj z gradivom, ki ima drugačen rok hrambe, če obenem nismo sposobni zagotoviti sistema za korektno izločanje takšnega gradiva po poteku različnih rokov hrambe. To prav tako pomeni, da se bomo pri gradivu, ki vsebuje osebne podatke, velikokrat primorani odreči enostavnim in preglednim klasifikacijskim načrtom, ki se v svoji strukturi pogosto ustavijo na zgornjih nivojih klasifikacijskih skupin, ter jih strukturirati bolj kompleksno, globlje, če bo potrebno tudi na raven posameznega dokumenta (ki vsebuje osebne podatke). Samo tako bomo namreč lahko zagotovili, da bo klasifikacijski znak kot enoznačni identifikator posameznega dokumenta lahko opravljal vlogo razločevalca dokumentov v sistemu klasične ali elektronske hrambe, kar bo omogočalo zakonito obdelavo takšnega gradiva oz. njegovo izločanje po poteku rokov hrambe. Tovrstna strukturiranost sistema hrambe, ki temelji na tako izdelanem klasifikacijskem načrtu, pa bo veliko lažje zagotavljala tudi sledljivost obdelav takšnih dokumentov, saj bo vsak v postopku obdelave s seboj nosil svoj klasifikacijski znak, s tem pa bo izpolnjena še ena od pomembnih zahtev ZVOP-1.

Organizacije osebne podatke tipično hranijo predolgo, ker izhajajo iz načel, ki veljajo v drugih zakonih in arhivistiki, da je načeloma bolje shranjevati več in dlje kot manj in krajši čas. ZVOP-1 je v tem smislu izjema, saj predolgo shranjevanje (hrambo in druge vrste obdelav »na zalogo«) penalizira.

Roke hrambe osebnih podatkov je najlažje določiti tam, kjer so ti roki zakonsko določeni (v področnih zakonih, denimo v zakonu o davčnem postopku⁵ ali zakonu o DDV⁶), ponavadi kot minimalni roki hrambe. Z vidika varstva osebnih podatkov je minimalni rok hrambe hkrati tudi maksimalen, če upravljavec podatkov nima druge pravne podlage za daljšo hrambo podatkov.

V zakonih je trajna hramba podatkov predpisana le izjemoma (npr. po zakonu o evidencah s področja dela in socialne varnosti - evidenca zaposlenih, plačne liste, evidenca izrabe delovnega časa ipd.), zato so upravljavci, ki podatke hranijo trajno, največkrat v prekršku.

ZVOP-1 pa vendarle določa tudi izjemo, po kateri se po izpolnitvi namena obdelave osebni podatki ne zbršejo, uničijo, blokirajo ali anonimizirajo, če so na podlagi zakona, ki ureja arhivsko gradivo in arhive (ZVDAGA⁷), opredeljeni kot arhivsko gradivo, oziroma če zakon za posamezne vrste osebnih podatkov ne določa drugače. ZVDAGA tako npr. Določa, da morajo javnopravne osebe izročiti javno arhivsko gradivo arhivu najkasneje 30 let po nastanku gradiva, to pa vključuje tudi gradivo, ki vsebuje osebne podatke ali občutljive osebne podatke (posebej varovana kategorija v ZVOP-1).

V vseh ostalih primerih so upravljavci dolžni izbrisati ali anonimizirati osebne podatke takoj, ko jim preteče rok hrambe, postopek izbriša, uničenja oz. anonimizacije pa morajo opredeliti tudi v svojih notranjih aktih o varovanju osebnih podatkov (roke hrambe v katalogih zbirk osebnih podatkov, postopke izločanja iz hrambe v različnih zbirkah pa v Pravilniku o varovanju osebnih podatkov).

SKLEP

Področje varstva osebnih podatkov in zasebnosti je zelo široko, pogosto pa se prekriva s številnimi pravnimi in drugimi področji. Vez s področjem upravljanja in hrambe gradiva je ena močnejših, saj gre pri tem velikokrat bodisi za upravljanje z osebnimi podatki ali pa hkrati tudi za pogodbeno obdelavo le-teh. Pogosto se upravljavec in pogodbeni obdelovalec osebnih podatkov znajdeta v eni osebi, zato je nadvse pomembno, da se kot upravljavci ali pogodbeni obdelovalci, nenazadnje pa tudi kot posamezniki, katerih osebni podatki se obdelujejo, zavedamo pomena njihove zakonite obdelave.

---

⁵ Zakon o davčnem postopku (ZDavP-2, Ur.l. RS, št. 117/2006 s spr.).

⁶ Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1, Ur.l. RS, št. 117/2006 s spr.).

⁷ Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA, Ur.l. RS, št. 30/2006).